

3430

ВИБ

RECEIVED

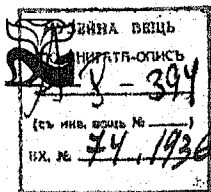

Унищожение на турските войски въ Галиполи

225

Стѣжмилъ:

СВЪ

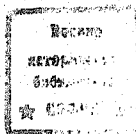

Ш У Т Е Н Ъ.

Издание ИВ. ЛЪСИЧКОВЪ

1913.

3430

В. И. Г.

дар 3364 ✓

Двѣ уводни думи.

Въ първата половина на войната храбритѣ български войски свършиха своето грандиозно дѣло въ продължение само на единъ мѣсецъ. Турцитѣ бѣха унищожени въ Тракия и изгласкани прѣдъ вратитѣ на самия Цариградъ.

Прѣзъ ноемврий 1912 г. се свърза примирieto, което трая около 2 мѣсеца и което не можа да се свърши съ налагания отъ всички миръ. Защото турцитѣ бѣха толкова вироглави, че не поискаха да тѣглятъ своето поражение и да теглятъ логически признатитѣ отъ него послѣдици. Тѣ разиграха въ Лондонъ една комедия на примирие и „сключване на миръ“, което се свърши на 10 януарий т. г. съ изгонванието отъ властѣта на стареца Кямилъ—паша.

Кямилъ паша и неговитѣ хора се съгласиха да дадатъ Одринъ, който фактически бѣ изгубенъ за тѣхъ. Но въ сѣщия день една група политически бандити, начело съ фамозния Енверъ бей, принудиха правителството на Кямилъ паша да си даде тѣмъ властѣта.

Младотурцитѣ дойдоха на властъ, за да „спасятъ“ Одринъ и изобщо турската империя. Но който сѣе вѣтъръ, той жъне бури. Младотурцитѣ не можаха никого да спасятъ, освѣнъ десетки хиляди дивы, фанатизирани кюрди, араби и зебеци отъ теглилата на земния животъ, като ги пратиха при Мохамеда. — Тѣй една шепа политически разбойници изядоха главитѣ на десетки хиляди хора.

Енверъ бей си опита късметя скоро слѣдъ подкачване на втората половина отъ турско балканската война. Той се тури на чело на тия войски, които бѣха прѣдначинени да правятъ десанти. Той се опита да направи нѣколко десанта, отъ които най-големитѣ сж тѣзи при Шаркьой и Подима. На тѣзи два десанта ние даваме описания. Другитѣ 3—4 опити за десанти сж незначителни и минаха незабѣлвано.

Турцитѣ се опитаха да настѣпятъ отъ Галиполския полуостровъ, но при селото Булаиръ прѣтърпѣха у-

жасенъ погромъ. По този начинъ българитѣ успѣха да ги натикатъ въ „бутилката“, както почнаха да казватъ, като запушиха добръ тая „бутилка“.

И тъй, втората половина отъ балканската война бѣ толкова нещастна за турцитѣ, колкото и първата. Падна и Одринъ.

Играчка на чужди интереси, и орждие на външни нѣкои сили, младотурцитѣ, най-послѣ идатъ да разбератъ, че, както казва народната прѣмъдростъ, умрълъ конь не рита. Тѣ ще прѣклонятъ ниско глава.

Но отъ това лично за тия авантюристи не ще има никакво зло. Злото го поднесе турската армия и станаха причина да се пролива много кръвъ и тѣхна и чужда.

— Нѣколко разкази, които даваме сега, сж съставени по онѣзи свѣдѣния, които официално даде нашата главна квартира, както и по онѣзи, които в „Утро“ и „Дневн.“ бѣха прѣдали. Други разкази сж описания на чужди военни кореспонденти.

I.

Страшнитѣ боеве при Булаиръ.

Нашитѣ войски се бѣха окопали на 23, 24 и 25 януарий на около 5 километра на сѣверъ отъс. Булаиръ. Дали ще настѣпятъ турцитѣ, това не бѣше точно извѣстно. Но все пакъ взеха се всички прѣдпазителни мѣрки.

Когато настѣпи 23 януарий, българскитѣ позиции почнаха да се обстрѣлватъ отъ турската флота, състояща се отъ нѣколко броненосца и една миноноска. Върху нашитѣ стрѣляха и крѣпостнитѣ турски орждия отъ Булаиръ. Послѣдната най-много обстрѣлваше нашитѣ войски, разположени около селото Ексимилостъ. Туй село се намира на убклм. отъ двѣтѣ морета, отъ двоси ниси и името. Много усилия употребиха турцитѣ и да обстрѣлватъ нашитѣ войски около р. Кавакъ. Много зоръ си дадоха морската и крѣпостната турска арти-

лерии, но никаква вреда тѣ не причиниха на нашитѣ. Скоро нашитѣ войници почнаха да се подиграватъ съ турскитѣ топове.

Когато морската турска артилерия откриваше мѣстото на нѣкоя наша батарея, тѣ се опитваха да я унищожатъ, но морскитѣ снаряди прѣхвъркваха и падаха въ другото море—Сароския заливъ. По този начинъ турцитѣ изхабиха много барутъ и чугунъ.

Турската миноноска обстрѣлваше нашитѣ войски съ шрапнели, но и нейнитѣ усилия почти не дадоха никакъвъ резултатъ.

На 25 януарий нашата артилерия почна да бие въ селото Булаиръ, дѣто се прѣдполагаше, че ще има турски войски. Не слѣдъ много, частъ отъ селото пламна.

Чакъ на другия день се обадиha нѣколко турски батареи, намиращи се на сѣверъ отъ селото. Веднага нашитѣ топове изпратиха огънь къмъ тия турски батареи. Артилерийския двубой трая до обѣдъ. Къмъ 8 часа сутринъта, въ началото още на двубоя, въ турския лагеръ се забѣлѣза едно голѣмо движение. Скоро слѣдъ туй се забѣлѣза едно силно турско настѣпление къмъ нашитѣ войски. Голѣми кюрдски маси съ дививове се движеха, къмъ българитѣ. Въ сѣщото врѣме турскитѣ батареи усилиха ужасно своя огънь. Тя обстрѣлваше най-вече центъра на нашитѣ войски. Едноврѣменно съ туй и отъ морето се понесоха топовни залпове. А и турската миноноска си опита пакъ кжсметя, пращайки къмъ нашитѣ шрапнели.

Кюрдскитѣ полудиви фанатизирани маси настѣпваха, въпрѣки вихрения огънь на нашитѣ войски, отправенъ къмъ тѣхъ. Тѣхнитѣ дивашки викове едва ли не бѣха по-силни отъ тѣзи на топоветѣ. Мнозина отъ тѣхъ паднаха, но кюрдитѣ напрѣлваха.

Обаче когато тѣ минаха въ зоната, дѣто огъня на нашата артилерия бѣше най-ефикасенъ, въ кюрдскитѣ маси се забѣлѣза колебания. Тѣ почнаха да се спиратъ въ нерѣшителностъ. Когато турскитѣ военачалници забѣлѣзаха тая нерѣшителностъ, тѣ пратиха нови подкрѣпителни маси къмъ първитѣ, за да подематъ пакъ вълната на настѣплението. И пакъ се понесоха нови и много по-ужасни викове. Настѣплението бѣ насочено къмъ лѣвия наши флангъ най-много.

Долината край Мраморно море бѣ почернѣла отъ турскитѣ побѣснѣли маси.

Въ това именно врѣме се спусна гѣста мъгла и нашата артилерия бѣ поставена въ невѣзможность да дѣйствува ефикасно и правилно. А пъкъ турската артилерия прѣстана съвсѣмъ да дѣйства. Тя спрѣ да праща снаряди, защото тя често пѣти и при пълна свѣтлина се събрква да изпрати гюлетата си, вмѣсто въ нашитѣ войски, въ своитѣ собствени пѣлчища. А такива сгрѣшили снаряди извикваха винаги най-страшна паника въ турскитѣ редове.

Възползувани отъ мъглата и осигурени откъмъ своята артилерия, че тя сама не ще ги избие, кюрдскитѣ диви пѣлчища се понесоха съ голѣмъ устремъ къмъ нашитѣ. Положението на нашитѣ бѣ станало вече критическо. И едно правилно отстѣпление се наложи. Лѣвото крило на нашитѣ войски отстѣпихи съвсѣмъ правилно, и редовно по прѣдварително изработенъ за всѣки случай планъ. Именно къмъ тази точка бѣха отправени силитѣ на турцитѣ. Обаче нашия дѣсенъ флангъ, който почваше отъ чифлика Куру Чифликъ, не отстѣпихи нито една крачка. И това силно безпोकоеше неприятеля, който се страхуваше да не бѣде заграденъ.

Поражението на турцитѣ.

Къмъ 1½ часа слѣдъ обѣдъ пристигнаха на нашитѣ войски двѣ дружини подкрѣпления. Едно мощно „ура“ се понесе въ редоветѣ на нашитѣ. Нашитѣ удариха на страшна атака, като показаха голѣма храбрость и пълно себе отрицание. Турскитѣ пѣлчища не издрѣжаха страшния натискъ на нашитѣ. Тѣ, които отиваха съ голѣмъ устремъ на напрѣдъ, обърнаха се въ бѣгъ. И тѣ удариха на такова диво и безредно отстѣпление каквото едва ли другъ пѣтъ е ставало.

Лѣвия флангъ на нашитѣ войски, които отстѣпвали правилно и методически, се отдрѣпва назадъ на разстояние около километъръ и половина въ продължение на нѣколко часа, а турцитѣ изминаха сѣщия този пѣтъ на назадъ само за 5—10 минути.

Особено добръ работѣха въ това бѣсно турско отстѣпление нашитѣ митральози. Тѣ причиниха ужасно опустошение на кюрдскитѣ маси. Само за нѣколко минути полето бѣ усыяно съ безброй трупове.

А и пѣхотата съ своитѣ атаки грозни довършваше кюрдскитѣ пѣлчища.

Това бѣ една небивала касапница на хора, които никой умъ не може побра.

Нашитѣ войски стигнаха и скоро заминаха своитѣ пораншни позиции. Кюрдскитѣ пѣлчища бѣха гонени чакъ до укрѣпленията, които се намиратъ задъ с. Булаиръ, дѣто тѣ побързаха да се скриятъ.

Заловенитѣ турски плѣнници разказватъ интересни подробности за състава на тѣхната галиполска армия. Последниятъ се състояла отъ нови, невдизали въ бой хора, повечето отъ които бѣха млади, а нѣкои нѣмаха повече отъ 18 години. Това сж били набързо събрани отъ Арабия и Кюрдистанъ полудиви хорица за 15 20 дни обучени на военното изкуство. И личи си, че тия пѣлчища и хаберъ си нѣматъ отъ една правилно водена война и затова дадоха тѣ толкова хиляди жертви въ едно кжсо врѣме.

Турскиятъ войникъ е безсиленъ прѣдъ нашитѣ атаки на ножъ. Последнитѣ винаги вселяватъ паника въ редоветъ на турскитѣ пѣлчища. Тия пѣлчища голѣмъ страхъ ги обвзема при чуването командата „на ножъ.“ И изобщо, турскиятъ войникъ не го бива никакъ за борба на открито. Тамъ той винаги бива помитанъ и унищожаванъ въ кжсо врѣме.

Грамадниятъ турски загуби. Въ боевете на 24 и 25 Януарий при Булаиръ турцитѣ прѣтърпѣха пѣленъ погромъ: тѣ бѣха чисто и просто унищожени.

Въ тия боеве отъ турската страна сж участвували въ първата боева линия 27 пѣхотни батальони, 12 полски скорострѣлни и нѣколко планински батареи, като не смѣтаме голѣмитѣ имъ резерви отъ втората линия.

Още въ 7 часа турскитѣ пѣлчища настѣпиха къмъ нашитѣ и, възползвани отъ гжстата мъгла, тѣ успѣха да се доближатъ нѣкъдѣ дори до 100 крачки отъ тѣхъ.

Когато нашитѣ минаха въ контраатака, дивитѣ азиатски пѣлчища не изтърпяха и хукнаха да бѣгатъ. Българитѣ ги прѣслѣдваха чакъ до нощта и само нощната тъмнина спаси остатѣцитѣ отъ поразената турска армия.

Въ този ужасенъ бой турцитѣ изгубиха. знамето на 80 си пѣхотенъ полкъ, двѣ планински скорострѣлни

орждия, 6 митрольози и не по-малко 6,000 души убити. Към тях трябва да се прибавят най-малко 12000 души ранени. Тъй че, общо загубитъ на турцитъ възлизатъ да 20,000 човѣка.

Чудната храбростъ на нашитъ войски. Докладътъ на командувашиятъ булаирскитъ войски, като описва голѣмата храбростъ на нашитъ войници, завършва съ слѣдната характеристика на тази храбростъ: „Показаната отъ нашитъ побѣдоносни войки храбростъ въ този бой бѣше тъй единодушна, че оцѣнка за нѣкаква относително лична храбростъ не може да се направи.“

II.

Турскитъ броненосци на помощъ.

На 23 Януарий IV армия почна да заема позиции. Вечерята на този день 49 пѣхотенъ полкъ зае височинитъ при Куру Чифликъ, а други 4 дружини заеха мѣстото около селото Ексимилъ.

На 24 януарий сутринята зае своето мѣсто и 13 полкъ.

Къмъ 10 часа сутринята едно турско отдѣление тръгна къмъ Куру Чифликъ и завърза прѣстрѣлка съ нашитъ войски, намиращи се тамъ. Турцитъ бѣха принудени да се оттеглятъ съ голѣми загуби.

Рано на 24 януарий единъ турски броненосецъ дойде отъ къмъ Галиполи и се установи срѣщу Куру Чифликъ на расстояние около $6\frac{1}{2}$ километра отъ нашия лѣвъ флангъ и откри огънь съ бризантни гранати срѣщу Куру Чифликъ. Стрѣлбата отъ броненосца трая 2 часа, безъ всѣкаква полза за турцитъ отъ нашитъ бѣ раненъ само единъ войникъ и единъ падна убитъ.

Турцитъ помислиха, че нашитъ главни сили сж около с. Ексимилъ и поради това сжщия броненосецъ почна да обстрѣлва това село. Населението на послѣдното още отъ по-рано бѣ напуснало селото. Тъй

че, тукъ броненосецътъ можа да събори само двѣ вѣ-
търни воденици.

Недоволенъ отъ резултатитѣ си при Куру Чиф-
ликъ и Ексимилъ, броненосецътъ, подпомогнатъ отъ
една миноноска, замина на югъ отъ с. Ексимилъ.
Тамъ броненосецътъ и миноноската откриха огънь
срѣщу Чифликъ, като прѣдполагаха да внесатъ смутъ,
въ нашитѣ редове. Въмѣсто туй тѣ внесоха смутъ въ
самитѣ турски войски, понеже една тѣхна граната
попадна между турскитѣ войски. Съ бѣгъ тѣ се от-
дрѣпнаха къмъ крѣпостъта.

На 25 Януарий сутринъта броненосецътъ пакъ
напусна Галиполи и излѣзе на отворено море. Слѣдъ
една кжса маневра, придруженъ пакъ отъ една мино-
носка, той застана пакъ срѣщу Чифликъ Куру и от-
кри огънь съ сжщата настървеностъ. Броненосецътъ
стрѣляше съ бризантни гранати, а миноноската — съ
шрапнели. Стрѣлбата имъ бѣше твърдѣ енергическа,
но пакъ съвсѣмъ безрезултатна. Нашата артилерия
бѣше се настанила на брѣга и съ своитѣ отмѣрени
залпове държеше въ респектъ броненосеца и мино-
носката.

Къмъ 12 часа по обѣдъ тѣзи два парахода поч-
наха да обстрѣлватъ Чифликъ. На туй мѣсто има една
чешма, дѣто нестроеващитѣ се бѣха събрали да си
налѣятъ вода. Вѣроятно, турцитѣ сж помислили, че
около чешмата ще да има много български войски. За
да ги поразятъ, броненосецътъ и миноноската отпра-
вятъ залпъ къмъ чешмата, но и този имъ залпъ мина
напрасно не бѣше нито раненъ, нито убитъ ни единъ
български войникъ.

Въ туй врѣме отъ булаирскитѣ крѣпости се за-
дадоха малки турски отдѣления и се запжтиха къмъ
нашия 13 полкъ. Завърза се прѣстрѣлка и турцитѣ от-
стѣпиха.

Броненосецътъ и миноноската къмъ 1 часа слѣдъ
обѣдъ пакъ се върнаха при с. Ексимилъ и тамъ отно-
во почнаха своята стрѣлба, която продължи до късно.

На 26 Януарий стана именно рѣшителното сра-
жение.

Още въ зори всичкитѣ турски войски напуснаха
булаирскитѣ крѣпости и почнаха въ три колони и въ
боевъ редъ да се движатъ. Дѣсната имъ колона е

най-силна и върви покрай Мраморно море, сръдната имъ колона е по-слаба и отиваше къмъ Чифликъ, а лѣвата имъ колона бѣше най-слаба и се бѣше опж-тила къмъ нашия 13 полкъ.

Лѣвата турска колона се впусна въ атака. За-върза се единъ ужасенъ бой. Отначало нашата арти-лерия мълчеше, а турцитѣ рѣшително обстрѣлваха отъ крѣпостѣта нашитѣ редове, както и отъ бронено-сеца и миноноската.

Къмъ 9 часа нашата артилерия откри огънь къмъ дѣсната турска колона. Въ резултатъ двѣ турски о-рждия бѣха извадени отъ строя.

Не трѣба да прѣмълчимъ, че тукъ двѣ турски дружини показаха голѣмъ куражъ и до края на сра-жението не се мръднаха отъ мѣстото си.

Въ туй врѣме дѣсната турска колона, начало на която вървѣше ездѣща пѣхота, използва единъ при-критъ пѣтъ покрай брѣга на Мряморно море, като е искала сигурно, да направи едно обходно движение.

Къмъ 10 часа сутринѣта падна гжста мъгла и въ туй врѣме турцитѣ сполучиха да се доближатъ на стотина крачки до нашитѣ.

Нашата артилерия млъкна. Настана единъ крити-чески моментъ. Сѣкашъ че турцитѣ иматъ въ центра единъ врѣмененъ успѣхъ.

Тогава нашитѣ се рѣшиха къмъ слѣдното. На-шия лѣвъ флангъ отстѣпи около 500—800 крачки; отстѣпи по заповѣдь гѣй сѣщо лѣсния ни флангъ. Това бѣше единъ добъръ капанъ за турцитѣ. Послѣд-нитѣ добиха куражъ и въ сгжстени колони се втур-наха напредъ. Къмъ 12 часа турския дѣсенъ флангъ се втична като клинъ, въ нашитѣ. Въ туй врѣме на-шия лѣвъ флангъ (22 полкъ) мина въ настѣпление, а слѣдъ малко настѣпиха и другитѣ ни войски.

Турцитѣ влѣзоха въ капана: тѣ бѣха притиснати до Мряморно море. Дава се команда „на ножъ“. Тур-цитѣ, обезумѣли отъ страхъ, го удариха въ панически бѣгъ. Освѣнъ туй, нашитѣ ги прѣслѣдваха и съ кар-теченъ и артилерийски огънь.

По такъвъ начинъ турцитѣ прѣтърпѣха още едно страшно поражение, единъ погромъ. А нашитѣ спечелиха още една славна побѣда.

Отъ турцитѣ паднаха не по-малко отъ 6,000 души убити и двойно повече ранени. Нашитѣ ладоха само 612 ранени и 120 убити войници и 8 ранени и 2 убити офицери.

III.

Страшната паника въ турскитѣ редове при Булаирѣ.

Голѣмъ е билъ страхътъ на полудивитѣ и фанатизирани кюрдско-арабски пълчища, разбити при Булаирѣ. На тѣхъ „героя“ Енверъ-бей бѣше възложилъ всичкитѣ си надежди. Но неговитѣ надежди останаха ялови. Българскитѣ войникѣ ги унищожи.

Изгонването на турскитѣ сили въ Галиполи задъ Булаирскитѣ височини и укрѣпления, справедливо и остроумно бѣ наречено въ чуждия печатъ затваряне въ бутилка. По-хубаво сравнение отъ това не би могло и да има. Край устата на бутилката сж наредени вече българскитѣ топове. Нека се опитатъ да отулятъ тази бутилка!

Турцитѣ рѣшиха да се поопитатъ да излѣзатъ отъ бутилката. И тѣ си послужиха съ една двойна стратегическа маневра: десанта при Шаркѡй и настѣпленieto при Булаирѣ. По този начинъ тѣ се опитаха да поставятъ нашата галиполска армия между два огъня.

Както се знае, на 26 Януарий турцитѣ, въ съставъ около 6 дивизии, минаха въ настѣпления. Боевата линия имаше всичко на всичко 5 километра, тѣй че турскитѣ войски настѣпиха на гѣсти маси. Тѣхното настѣпление бѣше подпомагано отъ огъня на морската и крѣпостната имъ артилерия. Обаче огънятъ на първата бѣше съвсѣмъ недѣйствиеленъ, защото брѣгътъ тамъ е пѣсчливъ и параходитѣ не можеха да наближатъ много до сушата и защото тѣ бѣгаха навжтрѣ да ги не достигатъ нашитѣ гранати.

Турскитѣ пълчища настѣпиха на голѣми гѣсти маси и бѣха покосявани отъ нашата артилерия. Кога-

то нашитѣ ги погнаха, въ тѣхъ настана една ужасна паника, едно диво и бѣсно бѣгство, което може да се сравни само съ онѣзи при Люле-Бургазъ и Бунаръ-Хисаръ. Турскитѣ солдати захвърляха пушки и раници, оставиха на бойното поле раненитѣ си и търсѣха далечъ спасение—задъ булаирскитѣ крѣпости.

На 27 Януарий турцитѣ, напарени, не се явиха вече. Деньтъ мина спокойно.

Нашитѣ пѣкъ, отдѣхвайки си отъ упорития бой, се окопаваха и събраха оставенитѣ отъ турцитѣ пушки, орждия, картечници и др.

На 27 Януарий само морската турска артилерия продължаваше да обстрѣлва лѣвия български флангъ, безъ да причини никакви други загуби, освѣнъ само единъ нашъ убитъ войникъ.

Прѣзъ този день бѣше завършено и събирането на турскитѣ трупове, разхвърдени по-цѣлото бойно-поле, а на мѣста на цѣли грамади. Събранитѣ трупове бѣха около 6,000, между които 50 бѣха офицери. Вѣроятно; падналитѣ офицери сж повече, но не всички могатъ да се разпознаятъ, понеже мнозина сж били облѣчени въ солдашки шинели. Единъ отъ убититѣ турски офицери е билъ полковникъ

* * *

Споредъ свѣдѣния отъ Цариградъ, двѣ анадо-ски дивизии сж изгубили въ послѣднитѣ сражения 75% отъ своитѣ войски. Въ различни мѣста и болници се намиратъ на лѣкуване 7615 ранени войници.

IV.

Екзалтацията на кюрдитѣ.

Кореспондентътъ на „Le Journal“ ето какво пише за булаирскитѣ сражения отъ София:

Военнитѣ операции, развити прѣдъ булаирскитѣ укрѣпления, иматъ много голѣма важность. Тѣ сж втори по редъ между всичкитѣ досегашни операции на двѣтѣ войски.

Турцитѣ почнаха нападателно движение съ 50 хиляди души и ясно е, че, ако бѣха успѣли да си пробиятъ пѣть и да заминатъ къмъ сѣверъ, това би твърдѣ много безпокоило заднитѣ позиции на чаталджанскитѣ български войски.

На 25 Януарий сутринѣта турцитѣ излѣзоха ненадѣйно срѣщу позициитѣ на IV българска армия, която спокойно наблюдаваше движенията на неприятеля. Кюрдскитѣ полкове, които волѣха начело атаката, съ страшни викове, подобно звѣрове, се втурнаха на прѣдъ. Тѣ бѣгаха въ сгъстени редове и почти рамо до рамо, като размахваха ятаганитѣ и оржжиата си надъ главитѣ си. Повлечени отъ своята кръвожадностъ, тѣ даже и не помислиха, че може да се прикриватъ въ гънкитѣ на почвата.

Българската армия, разгнѣната по позициитѣ си, гледаше ги, какъ кюрдитѣ наближаватъ. Грозна тишина царуваше въ българскитѣ окопи и всѣки внимателно слѣдѣше неприятеля.

Когато най-сетнѣ турската вълна се приближи до българитѣ, една огнена линия покри тѣхнитѣ окопи. Залповетѣ на българската пѣхота, картечния огънь и шрапнелитѣ се лѣяха, като изъ ведро, и косиха, като жито, чедата на Алаха. Другитѣ анадолски войски, изпратени като подкрѣпление, изпаднаха тѣй сжщо подъ адския огънь.

Къмъ три часа слѣдъ обѣдъ цѣлата българска линия изкочи отъ окопитѣ си и се понесе „на ножъ“ срѣщу изплашенитѣ турски пѣлчища, надъ които тя извърши грозна сѣчь.

И когато нощѣта бавно се спускаше на хоризонта на бойното поле лежаха повече отъ 6 хиляди убити турци и три пѣти повече ранени. Разнебитенитѣ отомански останки се скриха задъ булаирскитѣ укрѣпления. И тѣй, въ Галиполи оржжието рѣши сдѣбата на турцитѣ.

* * *

Ето какво разказватъ нѣкои ранени наши войници за дивата екзалтация на кюрдитѣ и зебецитѣ:

Когато на 24-й се появи турската дружина и гръмна първата пушка отъ нашитѣ редове, ние изпаднахме въ настроение като че се намираме прѣдъ едно свещенодѣйствие и знаете вече, какво сторихме.

Когато на 25 турцитѣ използваха единъ прикритъ пжтъ по брѣга на Мраморното море да атакуватъ нашия лѣвъ флангъ, бѣ единъ дивенъ моментъ. Вие виждате грамадна маса отъ зебеци да издава грозенъ ревъ, да лѣти съ ножове въ уста, съ пушки вдигнати на горѣ, озвѣрена, готова да устрои хунско зрѣлище, а на срѣща му българския войникъ залѣгналъ и... коси съ своя отмѣренъ и непогрѣшенъ огънь.

Характеристика на турския и българския войникъ. Първия е некултуренъ, неподатливъ на тактика, втория е опитенъ и съ лична инициатива. Първиятъ е „герой“ въ първия моментъ, вториятъ остава такъвъ до край.

U.

Булаирскитѣ крѣпости и Галиполи.

Булаиръ е едно турско село, което се намира въ онази тѣснина, чрѣзъ което полуострова Галиполи се съединява съ материка си. Името Булаиръ е съкратено фраза, булъ хаиръ“, което значи: намери щастие.

Селото Булаиръ е заселено съ турци още отъ 1353 година, когато турцитѣ нахълтаха въ Европа прѣзъ Галиполския полуостровъ. Тогаващото мѣстно население е било изклано. Голѣма частъ отъ полуострова е билъ тѣй сжщо заселенъ съ турци.

Селото Булаиръ се намира на шосето, което съединява Одринския вилайтъ съ града Галиполи. Около селото се намиратъ тѣй нареченитѣ булаирски укрѣпления, които сж обърнати съ лице къмъ сушата, а сж извити, като джга, налѣсно къмъ Мраморно море и налѣво къмъ Сароския заливъ.

Булаирскитѣ укрѣпления сж строени прѣзъ врѣме на кримската война въ 1854 година отъ френски и английски военни инженери и стратегзи. Тѣ бѣха подновени по-послѣ, прѣзъ врѣме на руско-турската война въ 1877—78 година. Тогава тѣ бѣха и значително разширени съ нови постройки. Цѣлата укрѣпена позиция заема едно мѣсто отъ около 6 километра.

Най-главните фортове на укрѣпленията сж три и се наричатъ: „Султаніе“ и то онзи, който се намира въ центра на укрѣпената линия, „Луна“ —, който доминира надъ укрѣпенитѣ линии на дѣсното крило и „Звѣзда“ — на лѣвото крило. Както е ясно, разположението на тѣзи три турски форта съотвѣтства на фигуритѣ на турския гербъ.

Въ с. Булаиръ има голѣми казарми, въ които се намиратъ винаги войски, прѣдначалени да пазятъ Галиполския полуостровъ.

Главниятъ градъ на Галиполския полуостровъ е Галиполи. Този градъ нѣкога е ималъ до 100,000 жители, но днесъ има само 15,000 е построенъ на единъ полуостровъ между два басейна. Източниятъ басейнъ, който е и по-широкъ, му служи за пристанище, макаръ да е отворенъ за вѣтроветѣ откъмъ сѣверъ и изтокъ. Улицитѣ на града сж лоши тѣсни и мръсни.

По-забѣлжителни нѣща въ гр. Галиполи сж: стария пазаръ, нѣколко хубави джамии и византийски развалини.

Търговско значение на гр. Галиполи е незначително. Градътъ е много западналъ отъ XVII вѣкъ насамъ.

Но неговото стратегическо значение си остава все сжщото, не само защото той е единъ пунктъ, дѣто Дарданелския протокъ е широкъ само 4200 м., а, както се смѣтатъ и пѣсчнитѣ наноси, той остава широкъ само 3 километра но и защото полуостровътъ тука тѣй сжщо е много тѣсенъ и при булаирскитѣ височини достига до 5 километра и затова може лесно да бжде затворенъ. Това мѣсто е укрѣпено още въ 1854 г.

Въ 1357 г. турцитѣ взеха Галиполи, а сжщо и Булаиръ. Тамъ умрѣ султанъ Сюлейманъ (въ Сиди Кавакъ — 1358 г.)

Крѣпостта е била отново засилена отъ султанъ Баязидъ, за да защити добръ Дарданелитѣ. Все пакъ венецианцитѣ унищожили въ 1416 год. турската флота близо до Галиполи.

VI.

Десанта при Шаркьой.

Младотурцитѣ, които прѣдизвикаха почването на втората балканска война, си опитаха кжсметя въ нѣколко голѣми сражения. Както, всички знаятъ, тѣ бѣха разбити навсѣкждѣ и ядоха такъвъ бой, че ще го помнятъ, докато сж живи.

Прочее, турцитѣ рѣшиха да направятъ единъ десантъ, т. е. да стоварятъ войски при Шаркьой, да се явятъ въ гърба на българската войска и . . . да я разбиятъ.

Тѣ си опитаха кжсметя въ нѣколко десанта. Навсѣкждѣ тѣ бѣха бити. Но при Шаркьой тѣ бѣха просто унищожени.

Дебаркирането на турскитѣ войски стана на 3 километра на западъ отъ Шаркьой.

На 26 Януарий рано сутринъта пристигнали при Шаркьой 40 транспортни парахода и много гемии, пълни съ войници, за да бждатъ дебаркирани. Този транспортъ на хора е билъ конвоиранъ и пазенъ отъ 7—8 броненосци и крайцери.

Транспортнитѣ кораби сж се наредили въ три линии задъ военитѣ параходи. Турцитѣ поставиха мостове надъ подпори и понтони и свалянето на войскитѣ било почнато,

Намѣрението на турцитѣ е било, слѣдъ като стоварятъ войскитѣ си, да се появятъ съ единъ усиленъ маршъ въ тилъ на нашитѣ галиполски войски.

Българскитѣ войски, които били при Шаркьой, посрѣщнали турцитѣ съ огънь. А и военитѣ кораби обстрѣлвали българитѣ. Огъньтъ на турскитѣ военни параходи е билъ извънредно селенъ, но съвсѣмъ не дѣйствиелъ, толкова нищоженъ, че извиквалъ само смѣхъ у нашитѣ войници.

На 26 Януарий нашитѣ войски не дали силенъ отпоръ на свалянитѣ на сушата турски войски. Наши-

тѣ войници се задоволиха само отдалечъ да ги обстрѣлватъ.

А пристигналитѣ наши подкрѣпления били настанени на силни позиции и чакали удобенъ моментъ, за да разбиятъ турцитѣ.

Стоварянето на турскитѣ войски при Шаркѡй продължи и на 27 януарий. Стоварени били 8 турски дружини. на параходитѣ имъ останали още около 15—20 хиляди души.

Турцитѣ заели и тѣ позиции на 3 километра на сѣверозападъ отъ Шаркѡй, като достигали до Гайтанъ дере.

На 27 Януарий слѣдъ обѣдъ нашитѣ войски въ три колони обходиха неприятелскитѣ флангове и ги атакуваха на ножъ. Турцитѣ бѣха изтласкани къмъ морето.

Прѣзъ врѣме на боя транспортнитѣ параходи на два пѣти се опитаха да се доближатъ до брѣга, но нашата планинска артилерия си принуди да се върнатъ Планинската артилерия на дѣсното българско крило вседи ужасна паника въ неприятеля.

Въ бѣгството си турцитѣ оставили на брѣга на морето една скеля, дълга 20 метра и 9 алуминиеви понтона.

Нашитѣ заловили плѣнници. Турскитѣ плѣнници отъ 96 полкъ разказватъ, че войскитѣ сж били натоварени отъ Цариградъ, отъ казармата „Селимие“ и оттамъ заминали за Измиръ и Пандерма, отдѣто и дошли при Шаркѡй. Плѣнницитѣ идватъ, и голѣма частъ отъ войницитѣ, прѣдзначена за Шаркѡй, избѣгали прѣди още да бждатъ натоварени на параходитѣ.

Грамадниятъ турски загуби. Съгласно официалнитѣ слѣдѣния турцитѣ при несполучливия си десантъ при Шаркѡй дадоха 1000 души убити и много ранени. Жертвитѣ дадени отъ нашитѣ не сж повече отъ 60 души.

Планинска артилерия срѣщу флота. Ето какви бѣха официалнитѣ свѣдѣния на главна квартира отъ 29 януарий за боя при Шаркѡй:

Отъ два дена насамъ, 26 и 27, турцитѣ произведоха десантъ при Шаркѡй дѣто въ течение на два дена стовѣрили около двѣ дивизии. Вчера въ 6 ч.

сутринята десантнитѣ войски сж били атакувани енергично отъ нашитѣ войски. Къмъ 3 часа слѣдъ пладнѣ турцитѣ сж били обградени и въ бѣгство съ панически страхъ сж отстѣпили къмъ брѣга на морето, дѣто подъ защитата на артилерийския огнь на своитѣ броненосци, сж се качили на транспортнитѣ параходи и избѣгали навжтрѣ въ морето.

Българската пѣхота и артилерия сж ги обстрѣлвали съ залповъ огнь и имъ нанесли грамадни загуби. Особено се отличила планинската артилерия, която се приближила смѣло напредъ и ги обстрѣлвала съ шрапнеленъ огнь.

Отъ днесъ воената история смѣло може да запише барба на планинска артилерия съ флота. Този случай ще потвърди олита на вѣковете, че не оржжието е, което побѣждава, а — човѣкътъ, който го употрѣблява.

* * *

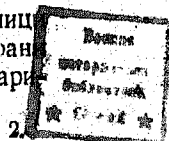
Турцитѣ прѣтърпѣха близо до Шаркъой една голѣма неслолука, когато тѣ се опитаха да прѣдприемагъ едно настѣпление къмъ сѣвероизтокъ.

По всичко си личи, че прѣводачя на турската войска е билъ изигранъ отъ българитѣ по единъ най-невѣроятенъ начинъ. Българитѣ за да бждатъ внѣ отъ огня на турскитѣ параходни орждия, се огеглиха по гориститѣ височини на планината Текирдагъ, която се издига стрѣмно, и тамъ се скриха. Когато турскитѣ войски, прѣдполагайки, че българитѣ сж избѣгали отъ страхъ, безгрижно се покатериха по лежащия прѣдъ отъ Текирдагъ хълмъ и стигнаха до вѣтърната мѣлница, която се вижда отъ морето, веднага понаднаха подъ смъртоносния огнь на скрититѣ българи и бѣха накарани да избѣгатъ назадъ къмъ морето.

Турцитѣ изгубили 600 души убити и ранени, безъ да могатъ да нанесатъ никакви загуби на българитѣ.

Сега вече турцитѣ добрѣ разбраха, че не ще е лесно да завзематъ височинитѣ на Текирдагъ.

По-голѣмата часть отъ дебаркиранитѣ войници бидоха наново натовзрени на параходитѣ и откараны къмъ Галиполи. — Това съобщение иде отъ Цариградъ.

Енверъ-бей, слѣдъ като прѣтърпѣ несполука въ организирания отъ него десантъ при Шаркъой, избѣгълъ въ броненосца „Барбароса“, тъй като се страхувалъ отъ отмъщението на нѣкои офицери, които не могатъ да му просятъ убийството на Назимъ паша.

Цѣлата експедиция, която се състояла отъ 45 транспортни параходи, за сега стои въ бездѣйствиe на котва близо до брѣговетъ на Галиполи. Военнитъ параходи „Барбароса“, „Тургутъ Рейвъ“ „Меджидие“ пазятъ експедицията.

Приготовленията за дебаркиране били съвсѣмъ недостатъчни. Отъ 26 Януарий флотата стояла прѣдъ Шаркъой, най послѣ успѣли да дебаркиратъ 4,000 души.

Но българитъ веднага откриха това, което турцитъ вършатъ и натжакаха турцитъ, съ голѣми загуби, обратно въ параходитъ имъ.

Какво ще стане съ тѣзи 25.000 турски войници, не се знае.

Транспортнитъ параходи донѣидъ сж стари, а други пъкъ сж негодни за експлоатация. На пѣтъ отъ Цариградъ единъ отъ транспортнитъ параходи се пробилъ. Водата нахлуча съ такава сила, че капитанътъ най-напрѣдъ изхвърлил въ морето много топове и муниции и послѣ накаралъ парахода да засѣдне, за да спаси поне екипажа!

Експедицията е твърдѣ лошо продоволствувана.
— Тия свѣдѣния датиратъ отъ 6 Февруарий.

III.

Поражението на турцитъ при Шаркъой.

Шаркъой, заедно съ нѣколко околни нему селца, между които и Хераклица на Мраморно море бѣха заети отъ турцитъ. Огънятъ отъ морската артилерия бѣ заставилъ нашитъ да се отдрѣпнатъ по околнитъ височини. По такъвъ начинъ турцитъ доби-

ха възможност безпрѣпятствено да дебаркиратъ въ разстояние на два дни. Скоро, обаче на българитѣ дойде подкрѣпление. Дебаркиранитѣ войски бѣха разбити тъй скоро, че съ голѣма мъжа онѣзи, които оцѣлѣха отъ българскитѣ гранати, шрапнели и крушуми, успѣха да се качатъ въ параходитѣ си и да избѣгатъ. Въ българскитѣ рѣцѣ останаха множество трофеи.

Турскиятъ флотъ, който подържаше десанта се състоеше отъ петъ брѣненосци, 12 крайцери и други воени параходи. Почъ закрилата на голѣмо калибрениѣ орджия отъ турскитѣ параходи, турцитѣ почнаха своя десантъ. Въ Шаркѡй българитѣ имаха двѣ малки войскови отдѣления, които слѣдъ упорито сражение отстъпиха вѣнъ отъ Шаркѡй, който биде завзетъ отъ турскитѣ десантни войски.

Изминали се бѣха вече два дни отъ началото на десанта. Турцитѣ бѣха успѣли да стоварятъ единъ отрядъ отъ 12,000 души и аванпостовѣтъ имъ се окопаваха на едно разстояние отъ 7 км. вѣнъ отъ Шаркѡй, когато нашитѣ прѣдприеха своята атака.

Послѣдната биде посрѣщната съ единъ отчаянъ огнь отъ турскитѣ флотски орджия, които непрѣстанно изригваха чугунъ и смъртъ. Стрѣляха съ всички орджия, като почнешъ отъ голѣмитѣ 30 см. морски орджия съ тѣхнитѣ по-голѣми отъ единъ метъръ снаряди, до най-малкитѣ, обаче нищо не бѣше въ състояние да спре нашия напоръ, ако и въ числено отношение противникътъ да бѣше много по-силенъ отъ българитѣ.

И това уби окончателно духътъ на турцитѣ. Тѣ не можаха да си обяснятъ какъ българитѣ, подпомагани само отъ огъня на една планинска батарея, се борятъ така успѣшно срѣщу огъня на тѣхната флота и прѣднитѣ турски редове скоро се огънаха подъ натиска на нашитѣ, а скоро слѣдъ това удариха въ безпорядѣчно бѣгство къмъ пристанището на Шаркѡй. Нашитѣ нѣмаха нужда отъ артилерия, защото огъня на пушкитѣ имъ произведе грамадни опустошения въ турскитѣ редове.

Турската морска артилерия продължаваше да изпраща на българитѣ своитѣ смъртоносни привѣти. Земята се трѣсѣше. Присѣдствувахъ и на боеветѣ подъ

Одринъ, но канонадата тамъ е нищо въ сравнение съ канонадата на единъ флотъ.

На пристанището Шаркьой ставаше една истинска борба за животъ и смъртъ. Захвърляйки оржжигото си, турскитъ войници се биеха помежду си кой понапрѣдъ да се настани въ лодкитъ. Първитъ български храбреци сж вече на брѣга и безъ да обръщатъ внимание на огъня на турската морска артилерия, почватъ да обстрѣлватъ отдалечаващитъ се турски лодки. Не едина отъ тѣхъ, направени на рѣшето отъ българскитъ куршуми намѣри дъното на Мраморно море и стотици турски войници, гърсейки спасение отъ българския шикъ, намѣриха най-послѣ спокойствие въ студения морски води. Планинската батарея сжщо така непощади бѣгащия неприятель. Много сж жертвитъ на нейнитъ снаряди, но голѣма е и славата ѝ. Съ една планинска батарея и съ малинхери да обърнешъ въ позорно, паническо бѣгство много по-силенъ неприятель, да обърнешъ въ бѣгство цѣлъ единъ флотъ, това е първиятъ а сигуренъ съмъ и послѣдния случай въ историята.

VIII.

Турскитъ звѣрства въ Шаркьой.

По частнитъ кѣщи на Шаркьой отъ по рано бѣха настанени ранени български войници, които прѣзъ врѣме на отстъплението, българитъ по една или други причина не можаха да прибератъ. Тѣзи нещастници, попаднали въ ржцѣтъ на кръвожадния азиатецъ, и сж станали жертва всички до единъ, безъ абсолютно никакво изключение на най-звѣрскитъ инстинкти на турчина. Въ една болница, оградена въ частна кѣща, 18 души ранени въ по-раншни стражения сж били „нападнати“ отъ орда озвѣрели читаци. Въ тази болница не се намѣриха, освѣнъ кѣсове, ама буквално кѣсове, разхвърлени въ такъвъ безпорядкъ, че ако човѣкъ се би опиталъ да сглоби отново нѣкое тѣло, не би могълъ по никакъвъ начинъ да стори това.

Рѣзани сѣ части отъ тѣлата на ранени, лежащи въ една стая, и сѣ хвърляни безпорядъчно въ друга или пъкъ по улицата. На нѣкои сѣ рѣзани мяса отъ заднитѣ части, провъртявани съ ножове и колове срамни части, счупени рѣцѣ, крака, прѣсти, настѣчени глави, лица и какво ли не още . . . Останалото въ селото население е налѣтѣло на сѣщата участъ. Повече отъ 90 души, болшинството отъ които безащитни — жени дѣца и старци — намѣрили изклани и разхвърляни въ хаотиченъ безпорядкъ изъ улицитѣ. Въ една кѣща сѣ намѣрили затворени 20 жени и три не повече отъ 10 годишни момичета. Женитѣ сѣ били изтезавани докато се обърнатъ въ трупове. Прѣдметъ на най-звѣрски инстинкти сѣ били особено тритѣ невини момиченца.

По улицитѣ на всѣка крачка личатъ и надали скоро ще се заличатъ, слѣди отъ звѣрския актъ на азиатца. Една зловѣща смрадъ на човѣшка кръвъ изпълва атмосферата.

* * *

Своитѣ неуспѣхи турцитѣ отплащатъ на мирното население. Неуспѣшниятъ десантъ при Шаркъой, както и всички други неуспѣхи, озлобили твърдѣ много турцитѣ, които изсипали гнѣва си върху мирното население на Шаркъой. Изклани били 150 християни, отъ които повече отъ половината жени и дѣца. И тоя, който инсцениралъ тия кръвополития билъ героя на новата турска „революция“, Енверъ бей, началникъ щаба на десетия турски корпусъ, който направи десанта въ Шаркъой. Това твърдятъ жители отъ Шаркъой, които познаватъ лично Енверъ бей и които твърдятъ, че убиването на 150-тѣ християни е станало по изричната заповѣдъ на Енверъ бей и въ негово присъствие.

Въ протокола съставенъ на 30 Януарий въ Шаркъой и носящъ подписитѣ на шестима мѣстни граждани първенци, команданта на града, капитанъ Каназиревъ, двама лѣкари и трима военни кореспонденти — се казва, че когато на 26 Януарий сполучили да дебаркиратъ войска подъ закрилата на флотата си, турцитѣ опожарили много кѣщи, нѣкои отъ които подпалвали съ газъ. По краищата на града подписавшитѣ протокола намѣрили 60 трупа на убити опъл-

ченци на нѣкои отъ които били рѣзани части отъ тѣлата. Съ влизането си въ града, турската войска се прѣдала на нечувани жестокости, най-първо на мирното население, безъ разлика на полъ и възраст. Всички дюкяни били разбити и ограбени. Тѣзи опустошения турцитѣ — войници вършили прѣдъ очитѣ на своитѣ началници. Въ кафенето на Димитро Алти подписвашитѣ протокола намѣрили 16 обезобразени трупове на опълченци, на които били рѣзани ушитѣ, носоветѣ и др. Цѣлиятъ градъ билъ усѣянъ съ мъжки женски и дѣтски трупове. Протокола съдържа списъкъ на 25 имена на мъже и жени, повечето старци, избити отъ турцитѣ: Освѣнъ това имало убити 46 души вънъ отъ града, на които имената не се знаятъ и труповетѣ имъ били обезобразени. Това сж пакъ жители отъ Шаркьой които бѣгали къмъ селата, за да се спасятъ. Има и ранени момичета слѣдъ като сж били изнасилени. Нанесенитѣ на града материални загуби възлизатъ на 200000 турски лири. Гражданитѣ искатъ обезщетение отъ турцитѣ.

IX.

Десанта при Подима.

Селото Подима се намира на Черно море, около 25 килом. по на югъ отъ гр. Мидия. При туй село турцитѣ се опитаха да стоварятъ свои войски, но, както всѣкога, безъ да успѣятъ, разбира се.

На 25 Януарий рано, още въ зори, при Подима се явиха два турски военни параходи, натѣпкани съ солдати, топове и муниции.

Опълченската дружина току-що бѣ пристигнала, на 24 Януарий вечерята, и бѣше твърдѣ уморена отъ похода. Дружината бѣше въоръжена съ пушки берданки, безъ да има нѣкаква артилерийска или кавалерийска поддръжка, безъ митральози, даже безъ санитарна помощъ.

Когато се появиха въ морето турскитѣ военни параходи, веднага опълченската дружина зае цѣлата

брѣгова линия, окопа се набързо, а нѣкъдѣ чакаше на брѣга, безъ всѣкакво прикритие.

Турцитѣ вече бѣха стоварили частъ отъ войски-тъ си тамъ, дѣто дружината не бѣше се още разгѣнала. Опълченцитѣ сколасаха твърдѣ бързо да заематъ околнитѣ височини и образуваха една джга, краищата на която обгрѣщаха неприятеля.

Турцитѣ бѣха почнали да дебаркиратъ и останалата си войска.

Параходътъ спира на 300—400 крачки отъ брѣга и около 800 души биватъ натоварени въ лодки. Командирътъ имъ казалъ да трѣгнатъ къмъ брѣга, а той щѣлъ по-послѣ да пристигне. Войниците се разбунтували и искали и той да отиде съ тѣхъ. Тѣ вече обърнали лодкитѣ и поискали да се върнатъ назадъ къмъ парахода. Тогава командиря имъ заповѣдва да се стрѣля върху тѣхъ и подиръ нѣколко минути 570 души окървавиха морето. Останалитѣ се спасяватъ отъ собствения си командиръ на нашия брѣгъ. Плѣнницитѣ, заловени между послѣднитѣ, разказваха тѣзи работи.

Морската артилерия на тѣзи параходи потопа и една лодка, която поиска да се върне назадъ, когато послѣдната бѣ посрѣщната съ огънь отъ нашитѣ войски.

Слѣдъ като се разправи съ своитѣ, морска артилерия почна да обстрѣлва нашитѣ опълченци. Граматнитѣ снаряди хвърчаха далечъ задъ нашитѣ хора и изкопаваха въ земята голѣми трапища: около десетъ метра дълги, три метра широки и 1—2 метра дълбоки. Нѣкои отъ изстрѣлитѣ бѣха отправени и къмъ самото село Подима, но и тамъ тѣ не причиниха никаква врѣда.

По едно врѣме морската турска артилерия почна да избива своитѣ хора, сега вече по погрѣшка. Една граната, хвърлена противъ нашитѣ, попадна срѣдъ турскитѣ войници, които бѣха вече на суша. Голѣма суматоха стана. Съ голѣма мѣка турцитѣ се разбраха помежду си. Погрѣшно обстрѣлванитѣ отъ морето турци, които се бѣха прѣснали, наново се събраха и почнаха да се окопаватъ, за да се запазятъ отъ нашитѣ опълченци.

Нашитѣ хора и тѣ се бѣха окопали. Раздаде се командата „на ножъ“. Едно грѣмовно „ура“ се понесе

по морския брѣгъ. Като буря се понесоха опълченците противъ неприятеля.

Смаенитѣ турци побързаха да се върнатѣ пакъ на параходитѣ си.

Тѣхната артилерия, като разбра, че гранатитѣ ѝ се хвърлятъ само на вѣтъра, млѣкна.

Параходитѣ се повъртѣха още малко изъ морето и послѣ се изгубиха въ далечината на морето.

Цѣлото крайбрѣжие бѣ заето отъ нашитѣ опълченци.

На 26 Януарий турскитѣ параходи се появиха отново на хоризонта, но като разбраха, че не ще успѣятъ, пакъ уфейкаха. И повече тѣ не се видѣха.

При този опитъ за десантъ, турцитѣ дадоха 12 редници убити, единъ фелдфебелъ и трима подофицери. Плѣнени бѣха и 18 турски войници.

Единъ отъ плѣненитѣ, подофицеръ, казваше, че, когато ги качвали на параходитѣ, държали имъ патристически рѣчи, като имъ казали че тѣ отиватъ само да въдворятъ реда, тѣй като нѣкои немирници не искали да признаватъ турската властъ. Мѣстата, които бѣха заети отъ българитѣ, ужъ отново турцитѣ сж си ги върнали и че турцитѣ понастоящемъ се намирали въ София. Въ сжщата смисълъ и разни ходжи имъ държали подобни измамнически рѣчи.

* *

Турскитѣ военни и транспортни параходи постоянно правятъ разходки по Черно и Мраморно морета. Тѣ търсятъ нѣкъждѣ село безъ кучета, та дано могатъ да стоварятъ анадолцитѣ си на суша.

Тѣ обикалятъ далече изъ морето, правятъ разходки, но не смѣятъ да доближатъ до брѣга.

Въ началото на Февруарий 14 транспортни параходи се спиратъ на около единъ километъръ прѣдъ селото Хераклица, на брѣга на Мраморно море, и всички засвирватъ въ хоръ. Веднага нашитѣ надаватъ тревога, а параходитѣ побързаха да избѣгатъ. Тѣ правили соядажи за силитѣ на нашитѣ. Слѣдъ извѣстно врѣмѣ тия параходи повториха сжщата „пѣсень“ и на 5—6 километра по на сѣверъ, но и отъ тамъ се дигнаха и заминаха на друго мѣсто да правятъ разходка.

Х.

Надъ Дарданелитѣ на хидропланъ.

Гръцкиятъ воененъ авиаторъ Мутусисъ прѣдприе на 26 Януарий въ 9 часа сутринята отъ Мидросъ на единъ хидропланъ единъ щастливо извършенъ полетъ за рекогносцировка на турската флота. Гръцкиятъ торпедоразрушителъ „Веласъ“ слѣдваше хидроплана на едно разстояние отъ единъ часъ.

Кореспондента на „Соколо“ около 9 часа и 20 минути прѣди обѣдъ се намиралъ между Лемносъ и Имбросъ, когато хидропланътъ се показалъ задъ Бурниасъ, оттамъ се обърналъ къмъ Самотраки и поелъ пътя прѣзъ Имбросъ за морския провлакъ. Хидропланътъ, на чиито бордъ се намиралъ, освѣнъ Мутусисъ и офицерътъ Морайтинисъ, изчезналъ задъ Галиполския полуостровъ и се явилъ наново около 11 и половина часа. Торпедоразрушителътъ посрѣщналъ авиаторитѣ, които размѣнили съ екипажа на кораба виковетѣ „ура“. Слѣдъ като авиаторитѣ били докарани на борда на кораба съ единъ шлепъ, хидропланътъ билъ закрѣпенъ на покрива на парахода. Авиаторитѣ разправятъ за полета слѣдното:

Всичко мина благополучно. Ние летѣхме срѣщу носъ Нагора, извършихме рекогносцировката надъ турската флота отъ височината на носъ Суфла на Галиполския полуостровъ, отъ тамъ полетѣхме прѣзъ градъ Мадилосъ и обиколихме два пъти морскитѣ тѣснини при Нагора, дѣто видѣхме съединената турска флота. Когато установихме, че се намираме надъ арсенала, ние хвърлихме четире бомби. Флотата можеше ясно да се наблюдава.

На връщане ние видѣхме надъ корабитѣ малки пушечни облаци и свѣтвания отъ топове, отъ които очевидно се даваха вистрѣли срѣщу насъ. Но апаратътъ не биде олученъ отъ нито една граната. Отъ тамъ ние прѣлѣтѣхме наново въ зигзагообразна форма

надъ полуострова по сѣщия пѣть, по който бѣхме минали, като можаме да разгледаме турския лагеръ. Полуостровътъ прѣдставлява единъ грамаденъ воененъ арсеналъ. Малкитъ пушечни облаци по протежение на пѣтя, по който се движехме, показваха че турскитъ войски даваха вистрѣли срѣщу хидроплана. Слѣдъ като бѣхме прѣлетѣли прѣзъ Галиполския полуостровъ ние рѣшихме да се завърнемъ къмъ Милросъ, но вслѣдствие поврѣда на мотора, ние завършихме полета прѣждеврѣмено.

Полетътъ биде извършенъ за 2 и половина часа и взе единъ пѣть отъ 180 километра.

XI.

Отъ Цариградъ до Галиполи за 21 день.

Цариградскиятъ кореспондентъ на „Vossische Zeitung“ който по врѣме на неуспѣшнитъ турски десанти бѣ арестуванъ и послѣ освободенъ, дава потресающи описания за авантюрата на турцитъ, на която той е билъ очевидецъ.

Още съ слизането си въ Галиполи кореспондентътъ билъ арестуванъ и подъ стража, заедно съ единъ плѣненъ българинъ, билъ откаранъ съ едно корабче на парахода „Гюль Гемалъ“.

Ето какво разказва този нѣмски кореспондентъ.

„Азъ прѣкарахъ въ парахода, дѣто ме задържаха, нѣколко дни и бѣхъ свидѣтель на такива събития и бъркотии, които не се подаватъ на описание.

Отъ 15 дни, казва кореспондентътъ, една часть отъ натоваренитъ коне и солдати се намира още тукъ. Въ тия двѣ седмици турцитъ не можаха да изпразнятъ корабитъ си отъ тѣзи коне и хора.

Взетиятъ само за 4-5 дни провиантъ не стигна. Хората гладуваха, а конетъ отъ гладъ буквално си изпоядоха опашкитъ и изгризаха дървенитъ стѣни на корабитъ.

Вода на кораба нѣмаше. Всичко бѣше изпито и нищо не се даваше на хората и животнитѣ. Лешове на умрѣли отъ гладъ и жажда коне плуваха въ галиполското пристанище. Хората измираха масово на корабитѣ.

Прѣзъ суровитѣ зимни дни, когато даже въ Галиполи водата замръзна, когато силенъ сѣверенъ вѣтрѣ носѣше снѣжни виелици, хората бѣха облѣчени само съ тънки ямурлуци. Тѣ нѣмаха ни въглища, ни дърва, нито пѣкъ и нѣкакви покривки.

Що се отнася до самото стоваряне на войска въ гр. Галиполи, и при него имаше едно безпримѣрно безредие. Никой не го ръководѣше и всѣки командуваше, всѣки крѣскаше и се дерѣше гърлото. Лошо врѣме бѣше настѣпило, прѣди още да се стовари поне една група отъ хора или да се смъкнатъ конетѣ отъ понтона на кораба които се дърпаха назадъ къмъ него.

Горко на ония, чиито крака бѣха разкървавени при смъкването отъ корабитѣ при това неспокойно море! Тѣ не можеха да изразятъ своитѣ болки, но вида имъ ясно говорѣше за тѣхнитѣ страдания. По този начинъ бѣха стоварени около 15 коне отъ всѣки лекъ корабъ и по нѣколко войници, но безъ храна и фуражъ.

Петъ леки кораби бѣха натоварени по този начинъ съ по 15 коне, които зекарани отъ единъ малкъ параходъ до заливчето, бѣха разтоварени на сушата. Печална картина прѣдставляха отъ себе си тѣзи изгладнели и страдащи отъ жажда уморени коне.

Разтоварянето продължи три часа. Лекитѣ корабчетѣ се връщаха до кораба и отново се повтаряха сѣшитѣ картини.

Умрѣли коне се търкаляха по пода. Тѣ биваха изхварлени въ морето и хранеха цѣли ята чайки.

Вдигне ли се слѣдъ слѣдъ туй понтона, никаквъ параходъ не се вѣстѣва, никаква лодка отъ транспортния корабъ. „Ние страдаме отъ гладъ, пратете ни хлѣбъ и вода!“ — такива умолителни викове се отправяха къмъ парахода. Но никой не иска да знае. Всѣки бърза да се скрие.

Колко врѣме трае стоварянето на войскитѣ отъ

единъ параходъ при добри условия и при наличността на 400 коне и 2000 души войници? За 400 коне сж необходими 6 отивания и връщания на петъ леки корабчета. Всѣко отиване трае 4 часа — всичко 24 часа. Всѣки день има 8 работни часа — отъ 9 ч. прѣдъ обѣдъ до 5 ч. слѣдъ обѣдъ. Слѣдователно, 400 коне въ три дни бѣха стоварени на сушата. Ако приемемъ, че съ тѣзи 6 отивания ще бждатъ стоварени и около 450 души, на кораба оставатъ още 1550 души, за стоварянето на които епотрѣбенъ още единъ день, Къмъ туй трѣбва да се прибави и доставката на припаситѣ, фуража, митницитѣ, колата и т. н. Не ще бжде много ако кажемъ, че сж необходими 7—8 дни за стоварявето на единъ такавъ корабъ, ако разбира се всичко върви гладко, ако не се срѣща спънка въ връме или мита на транспортни сръдства. Но като вземемъ прѣдъ видъ липсата на всѣкакви далновидностъ въ отоманската армия, ще разберемъ, че повече дни сж потрѣбни за дебаркирането.

Това е часть отъ моята одисея, казва кореспондентътъ, на борда на единъ транспортенъ параходъ, който отъ 26 дни, натоваренъ съ стока бѣ туренъ на разположение на армията.

Цѣлиятъ корабъ е разрушенъ отъ войниците. Натоваренитѣ стоки бѣха отчасти изхвърлени въ морето, и другата имъ часть се развали.

Около 30 такива параходи, малки и голѣми, се намиратъ прѣдъ Галиполи въ пристанището (на 5 Февруарий) и трѣбва да се изпразнятъ.

Отъ 15 дни тѣ сж мѣста на сжщински ужаси.

Стоварването на войскитѣ въ Галиполи се завърши въ по голѣмата си часть едва до 13 Февруарий; чакъ слѣдъ 21 день.

И торпелѣора „Гюль Геманъ“ на чийто бордъ се намира присловутия Енверъ-Бей, днесъ рано замина заедно съ натоваренитѣ параходи за Дарданелитѣ за нови подвизи!“

Тѣй подигравателно завършва нѣмския кореспондентъ.

XII.

Мизерията на турската войска.

Ето какво пише за нея кореспондента „Vossische Zeitung“:

Тамъ, дѣто Мряморно море се стѣснява къмъ Дарданелския проливъ, се намира задъ укрѣпенитѣ части на европейския брѣгъ градътъ и пристанището Галиполи. Отъ пристанището се издигатъ възвишения, по склоноветѣ на които е построенъ града. На най-срѣдното отъ тѣзи планински възвишения се надига една зелиникова, заобиколена отъ кипарисова горичка каменна сграда. Това е конакътъ, отъ който управлява подполковникъ Евверъ бей, генералшабния шефъ на десетия армейски корпусъ. По сѣверно направление се издигатъ постепенно околноститѣ на града; на юго-западъ се издига отначало постепенно, а слѣдъ това—стрѣмно едно възвишение като на сѣверъ. Прѣзъ стари врата води единъ добъръ пѣтъ по продължение на брѣга на Мряморно море за Булаиръ, другъ единъ, обграденъ отъ двѣтъ страни съ дървета пѣтъ отива за Сароския заливъ, а трети,—минавайки прѣзъ Стамбулдагъ отива до Дарданелския проливъ. На изходитѣ на града има петъ вѣтрѣни воленици, които отъ нѣколко седмици денемъ и ношемъ работятъ и все пакъ едва сж въ състояние да набавятъ необходимото брашно.

Каменитѣ кѣщи, особено тѣзи, които сж намиратъ до пристанището на градскитѣ части, сж почти всички станали жертва на землетръсението, което прѣзъ послѣдния мѣсецъ Августъ стана по крайбрѣжията на Мраморно море. Днесъ всичко, додѣто око̀то може да достигне, е покрито съ снѣгъ.

Въ пристанището, дѣто бишуватъ вълнитѣ на ледения сѣвернякъ, ставатъ стоварванията на десетия армейски корпусъ. Пристанищнитѣ пристройки сж недостатъчни и неудобни. Въ мирно врѣме пристанище-

то служи само за малки параходи и за товарни лодки, като прибъжище. То е снабдено само съ дървена ске-ля, която навлиза на нѣколко метра въ водата и не може да послужи на тукъ хвърлящитѣ котва транс-портни кораби. Построена е сѣщо и една камена ске-ля съ стълба отъ четири стѣпала за обикновенитѣ ло-дки. Тази камена скеля образува странична стѣна на единъ тѣсенъ каналъ, който води за прикрито приста-нище, прѣпълнено съ малки параходчета. До този ка-налъ се намиратъ агенцията на австро унгарското па-раходно дружество, пристанищната полицейска стан-ция и едно малко кафене. Между казанитѣ пристани-щни скели войницитѣ поставиха отъ остатъка на стѣм-булскитѣ понтони единъ достигащъ до пристанище-то несигуренъ мостъ, на който босфорскитѣ параходи стоварваха взетитѣ отъ голѣмитѣ транспортни парахо-ди войници. По никакъвъ другъ начинъ не бѣше въз-можно стоварването на послѣднитѣ. Сѣщо така лип-сватъ и необходимитѣ пѣтища отъ брѣга за града.

Въ развалинитѣ на разрушенитѣ отъ землетръсе-нието къщи сѣ се намѣстили избѣгалитѣ отъ Була-иръ и отъ източнитѣ села селяни съ цѣлия си имотъ и богатство и чакатъ, докато дойде тѣхния редъ, за да се натѣпчатъ съ добитъка си въ нѣкой отъ кора-бигѣ и да заминатъ за Азия, за да се установятъ та-мъ на нови селища. Скрѣбно е да гледашъ тѣзи бѣ-дни хора, въ исподрани дрехи, изложени на леденитѣ снѣжни бури. Все пакъ въ този адъ владѣе сравни-телно спокойствие и търпѣливо понасяне на незгоди-тѣ; като се молятъ на Бога горещо, тѣзи хора се на-дѣватъ на едно по добро бѣдаще. Ишаллахъ!

Катерейки се по купищата отъ камъни, ние дос-тигаме до другата страна. Тукъ има голѣмо вълне-ние, блѣсканица, крѣстци и свистения, сѣнливи коман-ди, още по-лошо изпълнение на послѣднитѣ. Единъ само нѣколко метра широкъ, стрѣмень, послонъ съ камѣни пѣтъ води за града. Нѣколко орждия отъ най-новата система минаватъ нагорѣ-надолу и стѣсняватъ още повече пѣтя. Имаше около двѣ батареи. Въ съ-сѣдната улица, която е още по-тѣсна отъ пѣтя имаше нѣколко топове. Отъ нѣколко дни тѣ стоятъ тукъ. Принадлежащитѣ къмъ тѣхъ коне и муниции сѣ още

на параходитѣ. Кога ще бждатъ стоварени тѣ на суша? При бурята, която прави невъзможно стоварването, това ще стане едва прѣзъ течението на осемъ дни най-малко. По нататѣкъ сж прѣснати купища отъ пресувана слама или чували, пълни съ ситна слама—единствената тукъ храна за конетѣ—базъ да има, кой да я пази и непокрита, оставена на произвола на снѣга и непроходимата калъ по улицитѣ. И между всичката тая неуредица се движатъ тълпи войници отъ разни видове оржжия. Едва може човѣкъ да си пробие пътъ прѣзъ тази бъркотия. Ранна сутринъ е, а войниците бездѣлничатъ, въ пооголѣмата частъ безъ оржжие, но гордо носятъ патрондашитѣ си съ малки джебове, прѣзъ двѣтѣ рамѣна. Които отъ войниците иматъ патрондаши за прѣзъ кръста, прѣввързали сж ги съ обикновена врѣвъ. Войниците нѣматъ изгледъ на такива. Много араби въ своето леко облѣкло, съ хубави силни тѣлосложения, съ сериозни лица, се скитатъ насамъ-нататѣкъ.

Всички тѣзи хора нѣма какво да правятъ. Тѣ отиватъ, пушейки цигари, или съ приятели, въ съседното кафене, за да играятъ на карти.

Джандармейскитѣ патраули, бѣбрейки помежду си, се грижатъ за сигурността по улицитѣ или залавятъ младежитѣ, които сж избѣгали отъ изпълнение на воената си служба, или пъкъ отвеждатъ бѣловласи старци при комисаря, задѣто не сж прѣдоставили на военитѣ власти своитѣ кола и коне. На тѣхнитѣ извинения, че конетѣ имъ били ослѣпѣли и не могатъ да послужатъ за нищо, не се дава никаква вѣра. Жени съ дѣца на гърба или на рѣцѣ се влачатъ съ мжка все по едно направление. Тѣ отиватъ къмъ конака, за да си изпросятъ хлѣбъ или парична помощъ. Между тази бъркотия по непроходимия пътъ отъ пристанището покрай конака се точи за Булаиръ една върволица отъ кола съ муниции за пѣхотата.

Войниците бѣха настанени въ кжшитѣ и развалинитѣ, доколкото това бѣше възможно; добръ затворенитѣ кжщи бидоха отворени силомъ за сжщата цѣль. Хлѣбъ почти липсва. Други стоки не се продаватъ.

Общата прѣдстава на всичкитѣ впечатления на Галиполи е слѣдната:

Пристанището Галиполи поради своето положение е единственото мѣсто, което може да служи за снабдяването на галиполската армия съ всичко необходимо и като главно дѣло за цѣлата защитна линия, но поради липса на удобни пристройки едва може да послужи за стоварването на една армия и за нейното продоволствуване. Пристанището е открито и е изложено на всички природни стихии.

Транспортнитѣ кораби не могат при неспокойно море и вѣтме да се доближат до брѣга и затова десантитѣ никога не ще успѣятъ.

Какво, обаче, би станало, ако на българитѣ би се удало да прѣвзематъ Булаиръ и турятъ ржка на Галиполи?

Ужаситѣ, които биха станали слѣдъ това — не може човѣкъ и да си ги прѣдстави. Сега отъ голѣмия студъ, отъ болести и отъ послѣднитѣ сражения болницитѣ сж прѣпълнени отъ болни и ранени.

***

Съдържание:

	стр.
I. Страшнитѣ боеве при Булаиръ.	3.
II. Турскитѣ браненосци на помощъ	7.
III. Страшната паника въ турскитѣ редове при Булаиръ	10.
IV. Екзалтацията на кюрдитѣ	11.
V. Булаирскитѣ прѣпости и Галиполи.	13.
VI. Десанта при Шаркѡй	15.
VII. Поражението на турцитѣ при Шаркѡй	18.
VIII. Турскитѣ звѣрства въ Шаркѡй.	20.
IX. Десанта при Подима	22.
X. Налѣ Дарланедитѣ на хидропланъ.	25.
XI. Отъ Цариградъ до Галиполи за 21 день.	26.
XII. Мизерията на турската войска.	29.

